

Bedankt voor het downloaden van dit artikel. De artikelen uit de (online)tijdschriften van Uitgeverij Boom zijn auteursrechtelijk beschermd. U kunt er natuurlijk uit citeren (voorzien van een bronvermelding) maar voor reproductie in welke vorm dan ook moet toestemming aan de uitgever worden gevraagd.

Boom

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch door fotokopieën, opnamen of enig andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Voor zover het maken van kopieën uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikelen 16h t/m 16m Auteurswet 1912 jo. Besluit van 27 november 2002, Stb 575, dient men de daarvoor wettelijk verschuldigde vergoeding te voldoen aan de Stichting Reprorecht te Hoofddorp (postbus 3060, 2130 KB, www.reprorecht.nl) of contact op te nemen met de uitgever voor het treffen van een rechtstreekse regeling in de zin van art. 16l, vijfde lid, Auteurswet 1912.

Voor het overnemen van gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16, Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot de Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

No part of this book may be reproduced in any way whatsoever without the written permission of the publisher.

info@boomamsterdam.nl
www.boomuitgeversamsterdam.nl

ten of genivelleerd; dat het vermogen tot nadenken van de hiërarchisch hogere groep sterk afneemt en het reflexieve vermogen verdwijnt én dat de hiërarchisch hogere groep zich gaat gedragen als de hiërarchisch lagere groep.

Een beetje tot vervelens toe legt de auteur alle begrippen die hij gebruikt uit, inhouds- en betrekkningsniveau, complementaire en symmetrische relaties en dergelijke. Daarmee wordt het wel erg een boekje voor mensen in opleiding: niets wordt bekend verondersteld.

Toch is het een sterk boekje, dat voor mij het ingewikkelde begrip parallelprocessen hanterbaarder en vooral makkelijker overdraagbaar heeft gemaakt en dat bruikbare handvatten biedt om deze processen te herkennen en te bewerken. Waarmee het boekje goed aan zijn doelstelling voldoet.

Lucia H. van der Sluijs

Literatuur

Olthof, J. & Vermetten, E. (1994). *De mens als verhaal*. Utrecht: De Tijdstroom.

WAAR WOORDEN TEKORTSCHIETEN: PRAKTIJK EN THEORIE VAN BEELDEND SYSTEEMTHERAPIE

Wim Klijn en Suus Scheller-Dijkers
(2006). Leuven/Voorburg: Acco. 232 pp.
Ca. € 40,-. ISBN 978 90 334 6101 9.

Waar woorden tekortschieten handelt niet over creatieve therapie maar over de inzet van creatieve middelen in de gezins- en relatietherapie. Het heeft een prettige opbouw en begint met de definitie van beeldende systeemtherapie. In de vele hoofdstukken die volgen, zijn bewerkingen opgenomen van eerder gepubliceerde artikelen. De lezer krijgt veel achtergrondinformatie over de kracht van het beeldend werken en hoe in te voegen, zowel op een systemische wijze als door het werken met tekenmaterialen. Hoofdstuk 5 en 6, de ontdekkingstocht door de eigen tekening en de ontwikkeling van de kindertekening, zijn 'tekentechnische hoofdstukken'. De acht volgende hoofdstukken beschrijven verschillende werkwijzen op een casus-achtige wijze. Het laatste hoofdstuk

handelt over het reflecting-art-team; een specialiteit die ontwikkeld is door de auteurs.

En als een echte uitsmijter: helemaal achterin het boek staan dertien afbeeldingen in kleurendruk! Uit bijna elk hoofdstuk is een illustratie in kleur opgenomen. Het is geen moeite om even achterin te kijken en het nodigt des te meer uit tot verder lezen om iets over de andere tekeningen te weten te komen. In het boek is veel zwart/wit illustratiemateriaal opgenomen. Afbeelding 11 raakte me: heeft tante Suus (de schrijfster?) zo'n mooie tekening als illustratie voor haar boek gebruikt?

Spel en creatieve activiteiten zijn niet weg te denken uit kindertherapieën. Het gaat om het tot uiting brengen van gedachten en gevoelens, de niet verwoorde thema's en ervaringen die wel verbeeld kunnen worden. Creatieve opdrachten zijn voor veel doeleinden geschikt. Creatief therapeuten lijken zich nogal eens aangevallen te voelen of van hun terrein verdreven wanneer andere disciplines (ook) 'creatief' worden. De auteurs geven zorgvuldige definiëringen

(p. 24) over de naast elkaar liggende terreinen. Zij spreken over beeldend creatieve activiteit en blijven zo buiten een methodestrijd. Klijn en Scheller-Dikkers gaan uit van het idee dat de menselijke creativiteit wordt benut waar woorden soms tekortschieten. De opleidingsachtergrond van de therapeuten bepaalt of er sprake is van verbale of beeldende art-psychotherapie of systeemtherapie. In Nederland is er geen opleiding tot beeldende psychotherapie, waardoor er ook geen wetenschappelijke traditie kan ontstaan. Dit boek zou ook een bron van inspiratie kunnen zijn om onderzoeksvragen te formuleren, zowel aan de systeemkant als vanuit creatieve therapiekant. Dit terzijde.

Scheller-Dikkers en Klijn beschrijven de houding van de therapeut als sturend en actief, waardoor de wisselwerking tussen therapeut en gezin groter zou worden. De therapeut zorgt voor positieve ervaringen en maakt de verbinding tussen de beeldbeleving en de werkelijkheid. Leuk is dat de kinderen in het hanteren van tekenmateriaal nu eens in het voordeel kunnen zijn ten opzichte van hun ouders.

Het boek is een steun voor therapeuten die geen ervaring hebben met beeldend materiaal. Voor wie bekend is met creatieve technieken en materialen vormt het een praktisch overzicht. Ik miste overigens op de materialenlijst scharen en lijm. Voor degenen die dit soort zaken niet eerder in handen hebben gehad, is het wellicht niet helemaal voorstelbaar dat met zulke schijnbaar eenvoudige middelen zo veel bereikt kan worden.

Het zesde hoofdstuk, 'De ontwikkeling van de kindertekening', nodigt uit om meer over het onderwerp te gaan lezen. Het werk van adolescenten en jongvolwassenen wordt terzijde genoemd met het voorbeeld van de stripverhaaltechniek.

Vanaf het zevende hoofdstuk worden verschillende systeemtheoretische ideeën en methoden binnen de beeldende systeemtherapie behandeld. De auteurs beginnen met de gezinsdiagnostiek, waarbij ze stellen dat in de beeldende systeemtherapie de diagnosticus buiten het systeem staat. De therapeut koppelt aan een hypothese een creatieve taak waarbij vooral de nadruk ligt op gezinsopdrachten. Vanuit de structurele gezinstherapie, waarbij het gezin als een gesloten systeem wordt benaderd, vullen de auteurs met nadruk aan dat de dialoog met zo veel mogelijk betrokkenen gevoerd moet worden. In dit hoofdstuk worden drie opdrachten beschreven. Gelukkig stellen de auteurs zelf dat dit mogelijk ook teveel is voor een sessie. Er is voldoende informatie om een keuze te maken en hoe verder te werk te gaan in het verbale gedeelte van de systeemtaxatie. Wanneer als onderdeel van systeemdiagnostiek de beeldende systeemtherapie als instrument ingezet zou gaan worden, lijkt me verdere scholing op zijn plaats voor zowel behandelaar als collega's. Gelukkig is daar dan Klijns bijna laconieke formulering: 'Het hoort bij onze instelling en werkwijze'. Niet twijfelen is zijn advies. Hij helpt de beginnende therapeut op weg door formuleringen mee te geven van de opdracht en het aanbieden van de werkwijze. De lezer mag zelf bepalen of hij zich te veel aan de hand genomen voelt of dat juist als prettig ervaart.

In de volgende hoofdstukken worden het oplossingsgericht werken en de narratieve dialoog uit de doeken gedaan. De zorgvuldige uitwerking van een aantal technieken is informatief en illustrerend. Het onderscheid tussen techniek en gevalsbeschrijving is een vaag lijntje.

Conclusie: een mooi en uitnodigend boek. Het inspireerde mij om weer eens naar mijn werkwijze te kijken vooral ten behoeve van de kortdurende therapie. Ik ben dan ook direct plaatjes gaan knippen en verzamelen.

De eerste afspraak met een gezin staat gepland. Zij weten nog van niets. Ik kijk er naar uit.

Joke Chrispijn

CONSTRUCTING AUTISM: UNRAVELLING THE 'TRUTH' AND UNDERSTANDING THE SOCIAL

Majia Holmer Nadesan (2005).
London/New York: Routledge. 248 pp.
€ 40,00. ISBN 978 0 415 32151 5.

LEVEN MET AUTISME

Martine Delfos en Marijke Gottmer
(2006). Houten: Bohn Stafleu van
Loghum. 178 pp. € 20,50. ISBN 978 90
313 4821 3.

Autisme, beschouwd als bijzondere cognitieve stijl, brengt niet alleen beperkingen met zich mee maar ook unieke mogelijkheden. De auteurs van de twee zeer verschillende boeken die hieronder beschreven worden, proberen dit besef uit te dragen.

Constructing autism van Holmer Nadesan is een uitgebreide uiteenzetting over het ontstaan van het construct 'autisme'. *Leven met autisme* van Delfos en Gottmer is een zelfhulpboek voor mensen met autisme en hun omgeving.

Autisme is op het moment de meest gediagnosticeerde ontwikkelingsstoornis. Honderd jaar geleden bestond deze stoornis nog niet. Holmer Nadesan, hoogleraar in de

communicatiewetenschap aan de Arizona State University en zelf moeder van een autistisch zoonje, schreef met *Constructing autism* een uitgebreid historisch-cultureel verslag over het ontstaan van autisme als diagnostische categorie. Vanaf de negentiende eeuw wordt de lezer meegevoerd langs vele ontwikkelingen, waaronder het ontstaan van de eerste classificaties van geestesziekten, de toenemende aandacht voor de kindertijd als een speciale fase in het leven en de opkomst van de psychoanalyse. Door deze ontwikkelingen binnen de psychologie die gezien kunnen worden als 'niche condities' of voorwaardenscheppend, was rond 1943 de tijd rijp voor zowel Hans Asperger als Leo Kanner om onafhankelijk van elkaar een soortgelijke ontwikkelingsstoornis te beschrijven, respectievelijk het syndroom van Asperger en klassiek autisme.

Na deze conclusie gaat Holmer Nadesan in op de sociale implicaties van het zoeken naar biogenetische oorzaken van autisme en het pathologiseren van de stoornis. Zij geeft aan dat het etiketteren van een kind als autistisch kan leiden tot betere hulp en meer begrip, maar dat ook het gevaar bestaat dat de symptomen toenemen door *classification looping*: een kind dat als autistisch is geclassificeerd zal door de omgeving als autistisch worden 'behandeld' en zich dienovereen-